

Kossuth Lajos korai publicisztikája, az Országgyűlési Tudósítások

Tanulmányunk Kossuth 1832–36-os országgyűlési szereplésével foglalkozik. Nem tartjuk feladatunknak, hogy részletesen bemutassuk Kossuth eszmerendszerének kialakulási folyamatát, az országgyűlési kérdéseknek a tudósításokban megjelenését, hiszen ezt már elvégezte előttünk a témával foglalkozó bőséges szakirodalom. Mi elsősorban a lap elindulásának feltételeit, Kossuth szerepének formálódását, politikai beállítottságát, forrásértékét, a könyomatú sajtó vásárlása kapcsán felmerülő kérdéseket és a szerkesztő munkájának kortársi értékelését szándékozunk körüljárni.

Kossuth Lajos tudósítói karrierjének közvetlen hátterét azok a kísérletek jelentették, melyek a magyar politikai sajtó megteremtését irányozták elő. Az 1830-as évek előtt Magyarországon létező lapok elsősorban tudományos és irodalmi jelegűek voltak. Hiába képviseltek politikai irányultságot, bizonyos esetekben akár reformszándékot, a politikai sajtót nem pótolhatták. Az operátumok tárgyalása során többször előkerült a politikai sajtó és a cenzúra kérdése, a rendek támogatásukról biztosították ugyan az elképzelést, de a cenzúra intézményét, saját ellenőrzésük alatt tartották volna fent. Széchenyi azonban elvetette ezt a megközelítést, a teljesen sajtószabadság szükségességét vallotta, azzal a megköttéssel, hogy a szerkesztő utólagos felelősséggel tartozik lapja tartalmáért. Az új típusú újságírás magyarországi meghonosítására két komoly kísérlet történt az 1830-as évek elején, az egyik a Széchenyi által támogatott Jelenkor c. laphoz, a másik az 1832-es országgyűlésen elindult Tudósításokhoz kapcsolódott.¹

A reformkor egyik legjelentősebb sajtóindítási vállalkozása tehát, a gróf Széchenyi István által támogatott Jelenkor c. újság volt. A nemes gróf megbízására Kisfaludy Károly 1829 végén indította el az országos újság – a Jelenkor és a Társalkodó című melléklap – engedélyeztetési eljárását. Az alapító egyértelműen egy angol mintájú közéleti, politikai lap megteremtését tűzte ki célul. Az uralkodó, a kancellária javaslatára, 1830. július 17-én jóváhagyta a kérelmet. A lap megjelenése azonban késett, mivel a kiszemelt

¹ Kosáry Domokos: A reformkori magyar sajtó 1832–1840. In: A magyar sajtó története I. 1705–1848. Szerkesztette: Kókay György. Budapest, 1979. (a továbbiakban: Kosáry: Sajtótörténet) 367–371.

szerkesztő, Kisfaludy Károly 1830. november 21-én meghalt. Az új szerkesztő Helmeccy Mihály² lett, akinek azonban – mivel a korban a lapindítói engedélyt személyre szólóan állították ki – újra kellett kezdenie az eljárást. 1831. március 11-én az uralkodó átruházta Helmeccyre a szabadalmat, így a lap első száma 1832. január 4-én megjelenhetett Pesten. A Társalkodó szintén 1832-ben indult. A szerkesztő Bajza József szakított az eddigi szokással, melléklapjában irodalmi és művelődési cikkek mellett, burkolt formában helyet kapott a politikai is.³

A Jelenkorban a külföldi hírek domináltak, csupán az első két oldalon jelent meg rövidebb magyarországi és erdélyi híryanag. Ennek a cenzúra mellett az alapítói szándék is oka lehetett, hiszen Széchenyi elképzeléseinek inkább a külföldi példát bemutató hírek, mint a megyei gyűlésekről szóló beszámolók feleltek meg. A lap jelentős szerepet játszott a magyarországi kaszinómozgalom terjedésében is, hiszen rendszeresen tudósított az újabb kaszinók, olvasóegyletek alakulásáról. A tudósítások olyan jól sikeredtek, hogy 1833 elején, amikor az uralkodó a kaszinók létszámával és alapszabályaival kapcsolatos eljárást indított, arra szólíthatta fel a Reviczky Ádám kancellárt, hogy jelentéseit a Jelenkor tudósításait alapján készíttesse el. A kaszinók szervezésének irányítása mellett, a lap feladatának tekintette, hogy nyilvánosságot nyújtson az országgyűlési viták számára, hiszen az eltérő gondolatok közötti „elmesúrlódás” Széchenyi szerint is a haladás egyik legnélkülözhetetlenebb előfeltétele. A kaszinómozgalom és a tudósítások iránti igény összekapcsolódott. Legalábbis erre utal az az információ, mely a fent említett vizsgálat során készült egyik ügynökjelentésben szerepel: hogy a kecskeméti kaszinó 1833-ban küldöttséget menesztett a diétára, és ott országgyűlési újság létesítését kezdeményezte. A Jelenkor szerkesztője 1833 januárban megkísérelte, hogy részletes beszámolót közöljön az országgyűlés üléseiről. A január 5-i számban váratlanul három sűrűn szedett oldalban tudósította az eseményeket. Az ügynöki jelentések erről a kísérletről is beszámoltak: Helmeccy az országgyűlés összeülte előtt megbízta Orosz Józsefet, hogy 30 forint havi díjazásért készítse tudósításokat lapja számára. A tudósításokat végül Orosz Kossuthal együtt készítette. 1833. február 10-én azonban Széchenyi a következő megjegyzést volt kénytelen naplójába felve-

² Helmeccy (Bierbrauer) Mihály, Királyhelmecc 1788. szept. 27. – 1852. december. 1. Pest. A XIX. század első negyedében fennállott irodalmi köröknek közismert tagja, a kor több nagy írójának benső barátja. 1830. nov. 17. kinevezték a Magyar Tudományos Akadémia pénztárnokának. 1832. január 1-től 1848. április 18-ig a Jelenkor szerkesztője. Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. Budapest, 1891–1914. I–XIV. (a továbbiakban: Szinnyei) IV. 679–682.

³ Kókay György–Buzinkai Géza–Murányi Gábor: A magyar sajtó története. Pécs, é. n. (A továbbiakban: Sajtótörténet) 60–61.; Kosáry: Sajtótörténet 374–374.

zetni: „Z[ICHY] K(ÁROLY): HÉT VÁRMEGYE ÍRT A NÁDORNAK, „BE KELLENE TILTANI A JELENKORT”.” Az országgyűlési tudósítások meghonosításának kísérlete tehát kudarcba fulladt, mivel a hírek miatt tiltakozó országgyűlési követek a nádorhoz fordultak. A Jelenkor január 16-i számától csak a két pozsonyi újság –Ephemerides Posonienses és a Pressburger Zeitung– híreit vehette át.⁴

Ezzel egy időben kezdett terebélyesedni a Kossuth által megindított, levél formában terjesztett „Országgyűlési tudósítások” c. vállalkozás, mely így jelentős hiány pótolta. A levelező formája miatt Kossuth Tudósításait a sajtótörténet a XIII. századi angol újságlevelekhez hasonlítja.⁵ Valószínű, természetesen szinte teljes bizonyossággal állítható, hogy a szerkesztőben ez a párhuzam nem tudatosult. A levelező forma azonban nem véletlen, hiszen egy óriási előnnyel rendelkezett, a fennálló joggyakorlat értelmében mentesült a cenzúráztatás kötelezettsége alól.⁶

⁴ Gróf Széchenyi István írói és hírlapi vitája Kossuth Lajossal. Szerkesztette és bevezetéssel ellátta: Dr. Vizsota Gyula. Budapest, 1927. (a továbbiakban: Vizsota) I. kötet XIII., XXI.; Kossuth Lajos az országgyűlésről írott újságtudósításokról szóló vitáról: Kossuth Lajos Országgyűlési Tudósítások. Sajtó alá rendezte: A Kelet-európai Tudományos Intézet Történettudományi Intézetének Munkaközössége és Barta István. In: Kossuth Lajos Összes Munkái. (a továbbiakban: KLÖM) I–VI. Budapest, 1948–1961. I. 103; Széchenyi István: Napló. Budapest, 1978. 702.; Kosáry: Sajtótörténet 366., 375–376.; Vizsota Gyula: Kossuth Lajos írott hírlapjai. In: Budapesti Szemle, 1927. (a továbbiakban: Vizsota 1927.) 98–99.

⁵ Sajtótörténet 62.

⁶ Kossuth letartóztatása után a vád és a védelem részéről többször felmerült a Tudósítások megítélésének és a cenzúrának a kérdése. Érdemes idézni a védelem ide vonatkozó szakaszát, hiszen ez nagyszerűen megvilágítja a két fél közötti eltérő jogértelmezés okait. „Támaszul felhívja ugyan a Királyi Fiscus az 1791: 15-ik törvényczikkelyt, mellyből inductio által következtetni kívánná, hogy a censura törvényesen létezik; következtetése azonban nem áll, mert ép az idézett törvény bizonyítja, hogy a censura iránti határozat egyenesen a törvényhozó hatalomra tartozik, mit az 1553:24. törvényczikk is nyilvánít, melly szerint maga a koronás fejedelem szólította fel az ország rendeit, hogy a veszedelmes könyvek kiadását korlátozzák, mit bizonyosan teendő nem vala, ha törvény nélkül effélét eltilthatott volna. Törvény tehát nincsen, de nincsen királyi rendelet s rendszabás is (habár feltennénk, hogy az törvényes erővel bírjon), mert hiszen ha lenne, annak a meggyékhez kellett volna intéztetnie, az pedig, hogy nem történt, a 24-ik számú alperesi oklevél bizonyítja, különben lex non promulgata non obligat. Vagyon ugyan a kormánynak két rendelete, melly idevágni látszik; egyik a 30-ik szám alatt ide csatolt intézőlevél 1730-ik esztendőről, másik a 13-ik szám alatt feljebb már felhozott 1793-iki körlevele a nagyméltóságú Helytartótanácsnak. Igen, de a Törvényhatósági Tudósítások ezekbe sem ütköznek; nem a 30-ik szám alattiba, mert habár fel tennénk is, hogy a censura törvényeken alapul, ha feltennénk is, hogy az

Kossuth megérkezése Pozsonyba

Az 1831-32-es sátoraljaújhelyi meghurcoltatás után,⁷ Kossuth számára nagyszerű kitörési lehetőséget jelentett az 1832-ben kezdődő országgyűlés. Nemcsak a megszakadt megyei karrierjét sikerült új pályára cserélnie, biztosítva magának nem utolsósorban polgári megélhetést, hanem az ország zempléni szegletéből a politika központjába is bekerülhetett.

Fél évvel az ellene hozott elmarasztaló vármegyei határozat után Kossuth zempléni helyzete semmit sem változott, sőt egyre nehezebb körülmények közé került. Állásainak elvesztése miatt családjának eltartási költségei és adósságai szorongatták.⁸ A megye politikai közéletében is sorra érték a kudarcok. 1832. szeptember 4-én Zemplén vármegye nemesi közgyűlésre napirendjére tűzte az országgyűlési operátumokra adandó megyei válasz szövegét. Ebben a vitában másnap felszólalt Kossuth Lajos is. A sajtószabadság ügyében elmondott beszédét azonban kedvezőtlenül fogadták.⁹ Ezután született meg benne a gondolat, hogy az általa legfontosabbnak tartott célt csak a megyét elhagyva, Pozsonyban érheti el. Az 1883-ban megjelent „Magány és elmélkedés” c. írásában legalábbis ezt az ötven évvel azelőtti alkalmat tekintette élete sarokkövének.¹⁰ Ha valami reménye volt is még a zempléni karrierjét illetően, az 1832. november 7-i vármegyei közgyűlés után valószínűleg teljesen szertefoszlott. Ugyanis ezen a napon került sor a megyei követek utasítását kidolgozó bizottság tagjainak kijelölésére és szemben 1830-cal,

illy rendeletek törvényhatásúak, azok csak nyomtatás által közrebocsátott munkákra alkalmaztathatván, írott levelekre és így a Tudósításokra annál kevésbé illeszthetnek, minél bizonyosabb az, hogy a levelezés – különben is természeti s polgári jogokból folyó szabadság – az 1723:59. cikk által biztosítva vagyon.” Kossuth megjegyzései Benyovszky replikatervezetére. Buda, 1839. január 16. után. In: KLÖM VII. Kossuth Lajos iratai 1837. május-1840. december Hűtlenségi per, elfogatás, útkeresés. Sajtó alá rendezte: Pajkossy Gábor. Budapest, 1989. 521.

⁷ Kossuth Lajos sikkasztási ügyének iratait lásd: Kossuth Lajos ifjúkori iratok Törvényhatósági Tudósítások. In: KLÖM VI. Sajtó alá rendezte: Barta István. Budapest, 1966. 255–274.

⁸ Kossuth Lajos 1831. október 24-én 1000 forintról írt alá kötelező levelet Helm Henrik özvegye számára, kötelezte magát, hogy kölcsönét 1832. október 28-ig kamatostul visszafizeti. E kölcsön fedezetéül sátoraljaújhelyi házát és Nagy Meleg-oldali szőlőit ajánlotta fel. A kölcsön visszafizetése valószínűleg kapcsolatba hozható a sikkasztási ügygel. Egy 1836-ban keletkezett feljegyzése szerint ekkor fizette ki az utolsó 725 forintos részletet. KLÖM VI. 274–275.

⁹ Kossuth beszéde az operátumok közgyűlési vitájában a sajtószabadságról. (1832. szeptember 5.) In: KLÖM VI. 337-342.

¹⁰ Barta István: A fiatal Kossuth. Budapest, 1966. (a továbbiakban: Barta 1966.) 174.

most kihagyták a listából.¹¹ Ez a megbízatás természetesen nem az anyagi vonzata miatt lett volna fontos számára, hanem a felmentést jelentő megyei bizalmat tapasztalhatta volna meg általa. Így azonban a teljes mellőzöttség bizonyítója lett.

A kiutat a kilátástalanságból – mint az közismert – a zempléni mágnások helyettesítése jelentette. Egyik legfontosabb zempléni támogatójától, báró Vécsey Páltól kapta meg első megbízatását,¹² majd még báró Sennyey Károly és Fischer Pál bizalmát sikerült elnyernie. A kor szokásának megfelelően ez az állás csupán a pozsonyi szállás költségeit fedezte (havi 13 forint), az ellátásról az absentium ablegatus maga gondoskodott.¹³ Egy 1832. november 26-án keletkezett leveléből tudhatjuk, hogy az elindulás előtt már adva volt a megfelelő jövedelmet biztosító gondolat. Levelében felszólítja ismeretlen barátját, hogy segítsen előfizetőket szervezni, a Lónyay Gábor által javasolt, országgyűlési tudósító levelekhez. *„Lónyay gerjeszté bennem ez ideát, ő szólított fel maga részéről első, s utána B[áró] Sennyey Károly, B[áró] Vécsey, Soós János – az újhelyiek közül többen közösen – s Casinónk is – s még talán egy-két összefogott jóbarátok.”* Beszámolója szerint összesen havi 46 forintot ajánlottak fel neki a levelekért cserébe.¹⁴ A Kossuthot támogató Lónyay által segélyakciónak tervezett levelekből nőtte ki magát az Országgyűlési Tudósítások nevet kapó kéziratossajtótermék. Az 1837. június 8–10-én tett vallomásában azonban kissé másként számolt be az ötlet keletkezésének körülményeiről. Eszerint az 1832-ben a *„regnicolare operatumok”* felett rendezett megyei vita közben tudatosult benne ismeretinek hiányossága, ezért született meg a gondolat, hogy Pozsonyba kell mennie, ahol nézeteiben *„czáfolást vagy erősödést, szóval tudományt, tapasztalást”* remélhetett. De mivel anyagi lehetőségei nem tették lehetővé az ott tartózkodás költségeinek a fedezését, született meg benne a Tudósítások eszméje *„melynek segedelmével néhány hónapot Pozsonban tölthetek, úgy, hogy egyszersmind a közönségre nézve is hasznos dolgot teszek.”*¹⁵ Ekkor tehát szó sem esett elsődleges anyagi kényszerről, a zempléni bukásról és –talán nem véletlenül– Lónyay szerepéről.

¹¹ Barta 175.

¹² Kossuth által saját kezűleg fogalmazott, 1832. december 5-re, Bodrogszerdahelyre keltezett megbízólevelét lásd: KLÖM VI. 345-346.

¹³ Barta 176.; Báró Wesselényi Miklós élete és munkái. Írta: Dr. Kardos Samu. Budapest 1905. (a továbbiakban: Kardos) 163.

¹⁴ KLÖM VI. 344.; Barta 179.; Dr. Ferenczy József: Kossuth Lajos, Pozsony-Budapest, én. (a továbbiakban: Ferenczy) 7.

¹⁵ Kossuth Eötvös József jogügy-igazgatósági ügyész előtt tett önkéntes vallomása. (a továbbiakban: Kossuth vallomása) KLÖM VII. 111.

Pozsonyba érkezésének pontos ideje ismeretlen.¹⁶ Azt azonban tudjuk, hogy a királyi meghívólevélben megjelölt időpontban, 1832. december 16-án, már a városban volt és a Neustift Gasse-ban álló Stampfl-féle házban kapott szállást. Szeptemberben átköltözött a Schöndorfer Gasse 460. alá, amely azért volt nevezetesebb hely, mert vele szemben lakott Kölcsey Ferenc.¹⁷

Kossuth számára Pozsonyban két út kínálkozott: becsületesen végezve tudósítói munkáját, megpróbálva azt minél jövedelmezőbb vállalkozássá téve gyakorlatilag polgári újságírói karriert kezdeni, vagy kihasználva az országos fórum nyilvánosságát és a felszólalás elvi – de nem gyakorlati – lehetőségét, magára vonva az ellenzék vezetőinek figyelmét, politikusi pályára lépni. Az első hetekben mindkettővel párhuzamosan próbálkozott, de egyelőre csak a tudósító szerepét osztották rá, még csak tanulóidejét tölti az ismeretlen zempléni fiatalember.

Az első hetek próbálkozásai

Az Országgyűlési Tudósítások szerkesztője az első pillanattól figyelemmel kísérte az ország legfontosabb politikai eseményét, már a december 17-én tartott kerületi előkészítő konferencia eseményei szerepelnek első levelében. Sokat kell azonban még tanulnia a reformkor vezető publicistájának. Az első számok magukon viselik a stiláris és tartalmi bizonytalanság jeleit. A szerkezet rendkívül bonyolult, a levél utolsó szakaszaiban a toldalék toldalékaikat találhatjuk meg. Még az 5. szám is tartalmaz december 27-i eseményeket. Az írónak nemcsak az új feladat, az eddig ismeretlen újságírói kihívásainak kell megfelelni, hanem az idő is szorítja, a heti két postanapra el kell készülnie a rendkívül gyorsan pergő események lényegre törő és pontos összefoglalásával. Naponta 4-5 órán át hallgatja a véget nem érő beszédeket. A gyorsírást nem ismerve, folyamatosan jegyzetel, majd hazatérve órákon át reprodukálja az elhangzottakat és készített levelei másolatait.¹⁸

Emellett megpróbálkozik, hogy általános ismertséget szerezzen maga számára, erre a felszólalásai mellett az országgyűlési napló terve jelent lehetőséget. Gróf Andrássy György, Torna megye követe már az 1830-as országgyűlésen is felvetette egy országgyűlési lap kiadásának gondolatát, azzal érvelt, hogy így a megyék jobban ellenőrizni tudnák követeiket. A rendek azonban olyan megállapodást fogadtak el, hogyha valaki politikai tartalmú

¹⁶ Ferenczy József szerint Kossuth Pozsonyba való megérkezése előtt egy ideig Pesten tartózkodott, és innen utazott tovább Pozsonyba. Ferenczy 5.

¹⁷ Barta 183.; KLÖM I. 16.

¹⁸ Barta 184–185.; KLÖM I. 17.

lap indítását kezdeményezné, és a cenzúra ezt elutasítaná, sérelmi ügyként kezelnék az esetet. A 1832. december 22-én újra felmerült a diétai újság terve. A reformellenzék vezetőinek tárgyalásán Wesselényi már azt is javasolta, hogy a rendek vegyék meg Landerer pozsonyi könyomdáját és önhatalmúlag kezdjenek lapkiadásba. Az alsótábla azonban december 26-i határozatában, az udvar elutasításával számolva, a lapindítási tervet leszavazta és megismételte 1830-as határozatát.¹⁹ Már az erről az eseményről szóló Kossuthi tudósításában megjelenik az a taktikai hozzáállás, amely személyét egész életében jellemezte: „...rettenetes dolog azt *Circulus ülésnek* (...) határozásával ki jelenteni, hogy bár milly igazságos légyen is az Országnak valamelly kivánsága, ha gondollyuk hogy a kormány akadályoztatni fogja annak tellyesedését, jobb előre lemondani, – s ez független Törvényhozó test, ezek a nemzet jussainak bátor védjei? *Dii meliora!* mi lesz belőlünk azon kérdésekbe, mellyek kormány, s nemzet közötti viszonyokat fogják érdekelni, ezen enunciált gyávaság mellett.”²⁰ Kossuth december 27-i kerületi ülésen pedig vette a bátorságot és megpróbálta elmondani a sajtószabadsággal kapcsolatos nézeteit. A kívánt hatás azonban elmaradt. Hűvös csodálkozás fogadta szavait, a későbbi briliáns szónok erre zavarba jött, beszédét is hamarabb fejezte be.²¹ Tehát még szónokként is van mit tanulnia, bár az is igaz, hogy élete későbbi szakaszaiban szavait már ennél sokkal feszültebb figyelem fogja kísérni. Ennyivel azonban nem éri be, még háromszor emelkedik szólásra. 1833. január 5-én az országgyűlés Pestre költözésének kérdéséhez szól hozzá,²² január 8-án az elsődleges sérelmek tárgyalása kapcsán a sóár kérdésében mondja el véleményét,²³ majd január 9-én a városi követek jogköre kapcsán elmondott beszéd következik. Ez utóbbi beszéde már érdemes arra, hogy bekerüljön a kerületi ülésről tudósító ügynöki jelentésbe. Nem is igazán a tartalma a fontos, hanem a fogadtatása. Az ülésen jelen van a hatalmas tekintélyű ellenzéki vezér báró Wesselényi Miklós, aki hangos hűmögéssel fejezi ki nemtetszését aziránt, hogy a követhelyettes a kerületi ülésen beszél, hiszen erre elvi joga csak a főrendi táblán lenne. Kossuth ek-

¹⁹ Kosáry: Sajtótörténet 380-381.; Ferenczy 6.; Gracza György: Kossuth Lajos élete, működése és halála. Budapest, 1903. (a továbbiakban: Gracza) 17–18.; Vízota 1927. 91–94.

²⁰ KLÖM I. 31.

²¹ Kossuth így emlékezett vissza az esetre: „*Megesett rajtam egyszer – csakis egyetlen egyszer (sic!) – hogy eléggé „zöld” voltam szót kérni egy kerületi ülésben. Meghallgattak. De a mint leültem „elpudeáltam” magam, mint a kit tilosban kapnak. „Varga! ne tovább a kaptafánál”, mondom magamnak.*”. Kossuth emlékezései Széchenyiről. In: Vízota 70.; Barta 186–187.

²² KLÖM I. 65.

²³ KLÖM I. 84.

kor már Wesselényi körül forgolódik, aki valószínűleg személyesen is figyelmezteti őt. A következő országgyűlési Kossuth beszédre 1847. november 10-ig kell várni.²⁴ Hogy mi lehetett Wesselényi tartózkodó, szinte rideg visszautasításának oka arra csak következtetni lehet az országgyűlési napló körüli decemberi eseményekből.

Mint már azt említettük az ellenzéki politikusok az egyik legfontosabb kérdésnek tartották a nyilvánosság megszervezését. Nyomtatott kerületi naplót ugyan nem sikerült alapítani, de a Wesselényi lakásán tartott december 29-i tanácskozáson felmerült egy kéziratos napló terve. A szerkesztésre felkért Kölcsey azonban nem vállalta a munkát. Kossuth – aki számára már az is megtiszteltetés volt, hogy részt vehetett ezen az ülésen – ekkor mutathatta be eddig elkészült munkáit. A részletesebb jegyzőkönyvek, melyek különböznek a rövidebb, vázlatosabb tudósításoktól, sikert aratnak és a fiatalembert Orosz Józseffel, az ismert és elismert újságíróval együtt megbízták a napló szerkesztésével.²⁵ A zempléni múlt azonban tovább kísértett, Kölcsey másnap érdeklődött gróf Andrássy Györgynél az ismeretlen fiatalember után: „*Estveli ötkor küldöttségi gyűlés vala, a gróf Andrásy kérdezteván általam, K... személyét gyanúsnak mondotta, s így a naplónak szerkesztője még ma sincs...*”²⁶ A beszélgetést követően tehát megvonták Kossuthtól a megbízatást. Végül Berta/Bertha Sándor²⁷ és Munkácsi János²⁸ lettek a szerkesztők, de mivel a rendeknek nem sikerült a szerkesztők számára havi 346 forint fizetést biztosítani, február 28-án ők is lemondtak.²⁹ Ez az esemény hosszú

²⁴ Barta 189.; Laczkó Mihály: Széchenyi és Kossuth vitája. Budapest, 1977. (a továbbiakban: Laczkó) 132.; Ferenczy 5.; Gracza 17.

²⁵ A december 29-i megbeszélésre lásd: KLÖM I. 36–37.; Kölcsey Ferenc 1832. december 30-i naplóbejegyzése. In: Kölcsey Ferenc összes művei. Budapest, 1960. (a továbbiakban: Kölcsey) II. 372–373.; Kosáry: Sajtótörténet 383.

²⁶ Kölcsey II. 372.

²⁷ Bertha Sándor (felső-eőri) miniszteri tanácsos, a szent István-rend lovagja, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja és ügyvédje. 1796. ápr. 7. Ete–1877. febr. 4. Budapest. Az 1832–36-os országgyűlésen a Kerületi Naplóját szerkesztette és a latin nyelven írott úrbéri törvényeket magyarra fordította. Fáy Andrással részt vett a takarékpénztárak felállítása körüli mozgalomban. Többrétű gazdasági tevékenységet fejtett ki. 1868-ban miniszteri tanácsosi címmel s a Szent István rend kis keresztjével tüntették ki. Szinnyei I. 966–968.

²⁸ Munkácsy János, színműíró és szerkesztő. Nagyváradon született és 1841. július 22. Aradon halt meg. Az 1830-as években hírlapíró és szerkesztő Pesten; különösen a Bajzával folytatott hosszas polémiával tűnt fel. Szinnyei IX. 386–388.

²⁹ A kérdéstről részletesebben: Barta 190–191.; Hentaller Lajos: Kossuth és kora. Budapest, 1894. (a továbbiakban: Hentaller) 10.; Kardos 163.; Ferenczy 6.; Gracza 18.; Dr. Hegyaljai Kiss Géza: Kossuth – élet és jellemrajz. Miskolc, 1928.

időre meghatározza az erkölcsi tisztaságra annyira ügyelő politikusok és Kossuth kapcsolatát, gyakorlatilag a teljes kitaszítottságból kellett visszaküzdenie magát.

A szervezői szerep

A politikai karrier tehát nem indulhatott el, nem maradt más mint a Tudósítások szorgos szerkesztése. És ez a kényszerből választott eszköz lesz az, ami Kossuthot bevezeti az ellenzék ismert alakjai közé. Ő, mint a jó értelemben vett interpretátor, biztosította a politika számára azt, amire igazán szüksége van a nyilvánosságot, és így az „*elmesúrlódás*” lehetőségét. Az újságírónak azonban ebben a korban is meg kellett felelnie bizonyos alapvető kritériumoknak. Először megfelelő stílussal kellett rendelkeznie, ehhez gyakorlásra és retorikai előképzettségre van szükség. E készségek elsajátításához nagyszerű lehetőséget nyújtott az országgyűlés és a megélhetést biztosító feladat, hiszen nap mint nap a legtehetségesebb politikusok szavait hallgatta, jegyzetelte, idézte fel, ez pedig írásaiból érzékelhetően hatott kifejezőképességére. Emellett szükség van a politikai kérdések bonyolult szövevényének áttekintésére. Kezdetben természetesen ez is nehezen ment, nem mindig találta meg a lényegét, hiszen például a sorrendi vita jelentőségére csak a december 29-i megbeszélésen döbbsen rá Wesselényi szavai, eddig csupán üres szócséplésnek tartotta a kerületi üléseken zajló heves összecsapásokat. Zemplénből természetesen nem hozhatta magával az új Magyarország felépítésének mindenre kiterjedő reformkoncepcióját, ennek tökéletes kidolgozásához talán kevés is egy ember tehetsége. De az országgyűlési viták figyelmes követése során egyre mélyült tudása a szükséges reformokról. Nem egy ember feladata kijelölni a tökéletes irányt, de egy megfelelő közvetítő feladata, hogy a különböző alternatíváknak nyilvánosságot biztosítva, a vitába minél nagyobb csoportokat bevonva, hozzájáruljon az új Magyarország megvalósításához. Életének első feladata tehát, minél tökéletesebben művelni az újságírás mesterségét, mely nem csupán fennkölt hazafias feladatot fog jelenteni számára, hanem a mindennapi megélhetést is. Ezt, a korban furcsának tűnő momentumot pedig büszkén vallotta és elismerte. Hont vármegye 1837. szeptember 19-én tartott közgyűlésén Foglár Imre táblabíró a következőket mondta Kossuthról: „*Pártolást nem érdemel ezen ember, ki csak pénzt keres, mert hamis híreket, hazugságokat költ.*” Kossuth, mivel személyében érintettnek érezte magát védekező megjegyzést fűzött a tudósításhoz, miután bebizonyította, hogy a megye közgyűléséről valódi információkat közölt, így

(a továbbiakban: Hegyaljai Kiss) 59-60.; Kosáry: Sajtótörténet 384.; Viszota 1927. 95., 100.

nyilatkozott a vád első részével kapcsolatban: „Mi boldogtalan tévedés is volna azt állítani, hogy az emberi nemzet munkás tagjai, kik egy vagy más-nemű becsületes munkássággal keresik vagy javítják életüket, emberi, a polgári jussaik gyakorlásában pártfogást a társaságtól nem érdemelnek, mert munkájokkal pénzt keresnek! Tehát csak a herék érdemelnek pártfogást? ..., úgy én magam is a munkátlan henye életnek dőzsölését tartom gyalázatnak. ... munkámmal pénzt is szerezhethnék, én azt büszke öntudattal dicsőségnak tartanám, és valóban sajnálom, hogy írott levelezésemmel pénzt keresni nem igen tudok, ...”³⁰ Kossuth erről a tudatos újságírói hitvallásról így írt Lónyay Gábornak: „A nyilvánosság hiánya érzetének ébredését látom én azon részvétben, mellyre tudósításaim méltattatnak, nevelik ezen szükség érzetét magok tudósításaim, – ... – s ez az, mi engem örvendeztet, mert hidjen szavamnak édes Gáborom! a szükségnek ezen érzete ki fogja vívni a szabad sajtót, – maga részről a kormány is látván, hogy azon szót, mellyet szerzője közhírré tenni állhatatosan akar, csakugyan el nem nyomhatja egészben, tanácsosabbnak látandja engedni a sajtóra nézve, legalább némi controleriát gyakorolhat, mellynek gyakorlása írás mellet hatalmában kevésbé van. Én tehát azt hiszem, napról-napra szélesebbre terjedő tudósításaim, midőn egy részről a nyilvánosságnak egy-két sugárit hintik el az álomkórságot szülő vastag sötétség felett, midőn egyszersmind ingerül szolgálnak a köztárgyak iránti részvételre, más részről eszközei lesznek a terjedtebb nyilvánosság kivívásának, nem mondom holnap holnapután, nem ezen diéta alatt, – ... – de bizonynal nem sokára, bizonynal a jövő országgyűlésére.”³¹ Kossuth komoly sikert ért el, a kortársi beszámolók szerint a levelek vagy kézről kézre jártak, vagy nyilvánosan olvasták fel őket. A követküldők ezek által értesülhettek először követeik szerepléséről, hiszen korábban csupán a követek jelentéseiből kaphattak információkat az országgyűlésen történetekről.³² Lónyay Gábor szerint Sátoraljaújhelyen „Tudósításai nagyon érdekek – minden ember szinte elnyeli, ki kézhez kapja.”³³ Kossuth a következőképpen értékelte levelezése hatását: „A nemzet érzete a nyilvánosság szükségét, a nagy szükség érzetében csekély, hiányos, nyomorult kis pótléket érdemén felül méltatta; úgy, hogy Tudósításaim olvasóinak köre érdememen s reménységemen túl naponként magától szélesednék, míg végre a dolog önmagától úgy fejlett ki, hogy a fárasztó pálya tért szűnés nélkül megfutni, a bennem vetett bizodalom iránt tartozó hála becsületbeli kötelességgé ten-

³⁰ Törvényhatósági Tudósítások, 14. szám, 1837. január 1. In: KLÖM VI. 865–866.

³¹ Kossuth levele Lónyay Gáborhoz. Pozsony, 1833. március közepe. KLÖM VI. 364–365.

³² Hentaller 11.

³³ Hentaller 17.

né;”³⁴ Hozzá kell tennünk, hogy Kossuth vállalkozása követőkre is talált, hiszen Wesselényi kezdeményezésére és irányításával Stuller Ferenc³⁵ szintén készített kéziratot tudósításokat az 1834-35. évi erdélyi országgyűlésről.³⁶ Emellett Orosz is folytatta –1833 végétől 1834 szeptemberéig– kéziratot tudósításait, Jablanczy (Jablanszky, Jabloniczky) Ignác³⁷ kéziratot tudósításait – Független c.– Kacs Kovics Lajos említi 1887-ben írt önéletrajzában,³⁸ aki Constitutionelle címmel néhány előfizető részére maga is szerkesztett tudósításokat.³⁹

A Tudósítás egyértelműen az ellenzék szócsöve lett. Szerkesztője már az első számba tanúbizonyságát adja politikai elkötelezettségének: „*Meg hivtuk*

³⁴ Kossuth vallomása. In: KLÖM VII. 111-112.

³⁵ Stuller Ferenc ügyvéd 1806-1874. Szinnyei XIII. 93-94.

³⁶ KLÖM VII. 122.; Trócsányi Zsolt: Wesselényi Miklós. Budapest, 1965. (a továbbiakban: Trócsányi) 233., 291.

³⁷ Jabloniczky kalandos életrajzát, bár nem kapcsolódik a tanulmányhoz, helyi kapcsolatai miatt, érdemes részletesebben idézni. Jabloniczky (Jablanszky) Ignác hírlapíró, később tanító. 1808. júl. 14. Eger –1861. ápr. 10. Eger. Tanulmányai befejezése után a nagyváradi püspökség papnövendéke, a második évet a pesti teológián kezdi meg. Nagy előszeretettel foglalkozott idegen nyelvekkel franciául, angolul, olaszul és németül beszélt. A papi pályát elhagyta s pár évig a gróf Zichy családnál nevelő, hol a keleti nyelvekkel foglalkozott. 1839-ben Pestre ment és az irodalommal foglalkozott. Itt ismerkedett meg Kossuthtal. Gróf Desseffy Aurél titkára, később pedig a Világ munkatársa, majd szerkesztője lett. Ez időben szerette meg a homeopáthiát, melyet szenvedéllyel tanulmányozott és azt tervezte, hogy Teheránba megy orvosnak. 1846-ban Konstantinápolyig jutott. A szabadságharc kitörésekor hazajött és közhonvédnek állt. 1848. szeptember 7. már századosnak nevezték ki a 70. zászlóaljhoz. A 1849-ben az OHB őt bízta meg, hogy 30 000 forintot becsempésszen Komáromba. Küldetését sikerrel teljesítette. Ezután konstantinápolyi követnek nevezték ki, honnét visszatérve, a menekülő Kossuthtal a határszélen találkozott. Hazatért, majd Törökországba emigrált. Majd ismét visszatért a szülőföldjére, egy ideig Gyöngyös tájékán álnéven bujdosott. 1852-ben elfogták, hadbírótság elé állították, nyolc évi börtönre ítélték, amiből Josephstadtban három évet letöltött. 1855-ben visszanyerte szabadságát és hazatért Egerbe. Az eger-külvárosi (Cifra hóstya) iskola tanítója lett. Szinnyei V. 243–246.

³⁸ Kacs Kovics Lajos, királyi törvényszéki bíró, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. 1806. május 29. Mohora (Nógrád.) – 1891. december. 9. Sőjpusztán (Nógrád.). Az 1825-ös országgyűlés alatt mint királyi táblai jegyző (jurátus) szerepelt. Az országgyűlés után az Aurora-körbe tartozott. 1829-ben ügyvédi oklevelet szerzett. Az 1832–36-os országgyűlésen Nógrád vármegye egyik követe mellett, a távollévő gróf Bertholdt József képviselője volt. Constitutionelle címmel egy diétai hírlapot kezdett kiadni. Szinnyei V. 764–768.

³⁹ KLÖM VII. 457. 66. lábjegyzet

az Úr lelkét, hogy szállja meg sziveinket, adja Isten az Úri lélek ne szállott légyen meg igen vastagon, mert ugy mi lesz az Uraság alatt szenvedő népből, vidébinus quid feret aetas, én azt tartom az éjj el muliks ki hasad a hajnal, ha bár a kakas el felejtet is kukorikolni, mert nem ez, hanem a természet törvénye hozza el a reggelt...⁴⁰ A levelekben említett beszédekhez fűzött megjegyzéseiben, a felszólaló politikusok jellemzéseiben, többször utal elkötelezettségére. Ezáltal tehát túllépett, a korabeli szokásnak megfelelő száraz tényközlésen, és valódi publicista vált belőle.⁴¹ A sajtótörténészek ezekben, a levelekhez fűzött megjegyzésekben, az egyéni véleményt összefoglaló Toldalékokban, vélik megtalálni a Pesti Hírlapban megjelenő vezércikkek előfutárait.⁴² A politikai elkötelezettség miatt azonban természetesen több vád illette, hogy részrehajlást tulajdonított a hozzá közelálló irányzat számára.⁴³ A politikai beállítottság kérdése az 1837-es kihallgatások során is többször előkerült, ekkor Kossuth így mutatta be önmaga és Tudósításainak elkötelezettségét: „Nincs tehát Magyarországon oppositio, nincs semmi consociatio, hanem vannak kik haladni, vannak kik tespedni akarnak.... Én nem tagadom, hogy a csendes békés törvényes haladás barátja vagyok, s Országgyűlési Tudósításaim (mennyire a jelentési hitelesség engedte) ezen színt viselték...⁴⁴

Ennek ellenére munkája az 1832–36-os országgyűlés egyik legfontosabb forrása. Különösen érdekes az a tény, hogy az 1832–36-os országgyűlésen elhangzott beszédek hitelessége szinte teljesen vizsgálhatatlan, hiszen gyakran csupán Kossuthnál találjuk meg az egyes politikus szónoklatait. Ha felapozzuk a különböző forrásgyűjteményeket, akkor legtöbbször az Országgyűlési Tudósításokra való hivatkozásokat találunk. Tehát Széchenyi, Weselényi, Deák, Kölcsey 1832–36-os beszédeinek elemzésekor meg kell bíz-

⁴⁰ KLÖM I. 16.

⁴¹ Hentaller 10.; Kosáry: Sajtótörténet 385.

⁴² Sajtótörténet 62.

⁴³ KLÖM IV. 211.; Kossuth a következőképpen válaszolt az ellene felmerülő vádakra: „... Egyébiránt mondhatnám ugyan, hogy tudósításaim pusztán magános levelezés characterét viselik, s miként tetszik nekem levelezni? ahhoz senkinek semmi köze,... , de tiszta meggyőződésből eredett ítéletem szerint a sokszor ismételve előforduló tárgyak unakma között érdekesnek lenni vélek, azt egész terjedelemben, egy más beszédet pedig melyet én ítéletem szerint kevésbé érdekesnek gondolok, velős kivonatban közöljek., hogy magános leveleim egy bizonyos színt viselnek. Igenis viselnek! Lelkem soha nem változandó meggyőződésének, keblem soha meg nem hidegülő érzéseinek színét viselik. ... Leveleim színe titok nem vala, s azzal minden levelezőm könnyen megösmarkedett; ...” KLÖM. IV. 211–213.

⁴⁴ Kossuth vallomása. In: KLÖM VII. 119.

nunk Kossuth Lajos memóriájában, pontosságában. A képet kissé árnyalja az a Kardos Samunál található megjegyzés, mely szerint Wesselényi a Tudósítások szerkesztésébe „*nagyon erősen befolyt, a maga által tartott beszédeket rendszerint maga írta és úgy adta át Kossuthnak.*”⁴⁵ A Tudósítások, habár nagyszerű forrásai az országgyűlésnek –mint azt a szerkesztő többször nyíltan vállalta is– egyoldalúak, az ellenzék számára nyíltan elfogultak, ezért forráskritikával kezelendők. („*Bükről már szoltam hogy halgat s hogy ezt bölcsen teszi, de mely Contrast a Borsodi első követ helyéről, honnan vezér szóra várt a Haza, hallgatás!*”⁴⁶ Vagy máshol: „*Ezen kerületi Ülésekről tsak igen keveset, mert ha sokat irnék, tsak hangokat irhatnék értelem nélkül.*”⁴⁷)

Kossuth emellett felhasználta kapcsolatrendszerét az ellenzéki politika sikeréhez nélkülözhetetlen tömegbázis, a vármegyei nemesség megnyeréséhez. Sorra küldte felszólításait vidéki ismerőseinek, előfizetőinek, hogy mozgósítsák befolyásukat egy-egy követutasítás megváltoztatása, új ellenzéki követ választása érdekében.⁴⁸ A Tudósításokban is több nyílt politikai felszólítást találunk: „*Utasítást urak! az Urbarialét elsőnek – a supletoria Instructio szép dolog s egy vármegye vox a igen sok*”⁴⁹

Kossuth tehát ebben az időszakban még egyáltalán nem tekinthető a reformmozgalom vezető politikusának. Egyelőre még nem elméleti ember, gyakorlatban próbálja megvalósíthatóvá tenni a reformelképzeléseket. Ebben a munkában a legfontosabb eszköze a nyilvánosság. Az újságírásnak, ez az addig nem igazán becsült, nemes ember számára nem megfelelő, vagy megélhetést nem biztosító szakmának, az első komoly sikereket felmutató magyar alakja Kossuth lett.

Kossuth vállalkozása szinte azonnal felkeltette a politikai vezetés figyelmét. Reviczky kancellár már az 1833. január 1-i kancelláriai tanácskozáson foglalkozott Kossuth ügyével és ezután felszólította Majláth Antalt, zempléni főispánt, hogy részletesen informálja őt szerkesztő személyéről. Majláth részletesen beszámolt Kossuth zempléni előéletéről és politikai gondolkodásmódját hírhedetten kormányellenesnek nevezte. Mérey Sándor személynök január 4-én úgy arról tájékoztatta Reviczkyt, hogy a lapnak már 40 előfizetője van. Miután Metternichet komolyan nyugtalanított az időközben már 50 előfizetővel rendelkező vállalkozás, március 17-én királyi leirat ment a kancellárhoz, a nádorhoz és az erdélyi guberniumhoz a Tudósítások ügyé-

⁴⁵ Kardos 165.

⁴⁶ KLÖM I. 43.

⁴⁷ KLÖM I. 110.

⁴⁸ Leveleit lásd: KLÖM VI. 425–428., 434–439.; Laczkó 136–137.

⁴⁹ KLÖM I. 37.

ben, melyben Kossuthra és Oroszra, mint két, politikai irányuk és egyéb magatartásuk miatt hírhedt egyénre hívták fel a megkeresettek figyelmét.⁵⁰

Könyomatú sajtó ügye, kísérlet a szerkesztők megnyerésére

A Tudósítások elkészítésének és terjesztésének megszervezése komoly feladatot jelentett. Ezért volt számára oly fontos Orosz József megnyerése, így már abban az esetben is tudósíthattak, ha egyszerre két helyen folytak a tanácskozások. Olvasóival örömmel tudatta a hírt: „Ezt gondolom nevelni fogja tudósításaim becsét, mind belő értékére nézve, mind azért, mivel két ember többet győz egynél.”⁵¹ Orosz ekkor már nagy tapasztalatokkal rendelkezett, könyvet írt az előző országgyűlésről⁵² és gróf Széchenyi Istvánról valamint a Századunk című lapot is szerkesztette.⁵³ Orosz társulásának az oka éppen egy hasonló terv volt, a jelen országgyűlésről is könyvet akart írni és ehhez kellett számára a megfelelő információk. A tervbe Kossuth is betársult, ennek a munkának lett volna eredetileg az előszava a „A magyar fő rendek 1833-ban” c. kéziratban maradt Kossuth munka.⁵⁴ Az Oroszsal történt szakítással a könyv lekerült a napirendről. Orosz egyébként 1835-ben Lipcsében, „Terra incognita, Notizen über Ungarn” címmel adott ki az országgyűléssel laza kapcsolatban álló munkát.⁵⁵ Kossuth valószínűleg nem mondott le véglegesen erről a tervről, erre bizonyíték, a kéziratban fennmaradt vallásszabadság ügyében írt munkája.⁵⁶ Az a sajtó alatt lévő, a vallásügyi vitákról írott, a tervezett „Országgyűlési gyűjtemények” részét képező munka pedig, melyről 1835. szeptember 13-án tett közzé előfizetői felhívást, napjainkig nem került elő.⁵⁷ Érdekes adalékot szolgáltat ehhez a kérdéshez a Kossuth-per iratanyaga, Kossuth vallomásaiban megemlíti, hogy az országgyűlés után a Bécsben tartózkodó Szemere Bertalan levelet írt neki, Wesselényinek és Deáknak, hogy készítsenek el egy külföldnek szánt munkát,

⁵⁰ Kosáry: Sajtótörténet 386.; Vizsota 1927. 102–104., 105.; Szabad György: Kossuth politikai pályája ismert és ismeretlen megnyilatkozásai tükrében. Budapest, 1977. 27.

⁵¹ Kossuth szerkesztői körlevele előfizetőihez. In: KLÖM VI. 362–363.; Ferenczy 7.

⁵² Orosz József: Ungars gesetzgebender Körper auf dem Reichstage zu Pressburg im Jahre 1830. Lipcse, 1831.

⁵³ Barta 203.; Szinnyei IX. 1397–1398.

⁵⁴ Barta 204.; Kossuth Lajos: A magyar fő rendek 1833-ban. In: KLÖM VI. 368–397.

⁵⁵ KLÖM VI. 366.

⁵⁶ Kossuth Lajos: A Vallás-szabadság az 1833-ki országgyűlésen. In: KLÖM VI. 397–401.

⁵⁷ KLÖM VI. 456–457.

melyben a múlt országgyűlés eseményeit bemutatják. De Kossuth végül betegsége és egyéb elfoglaltsága miatt nem készítette el a kért írást, Szemere pedig lemondott tervéről.⁵⁸

A sokszorosítás megszervezése is komoly gondot okozott. Az országgyűlési tudósítások előfizetőinek száma, Wesselényi támogatásának hatására, néhány hónap alatt százra emelkedett. A lap ára a kor viszonyai mellett nagyon magas volt, ezért elsősorban a törvényhatóságok, a kaszinók és a gazdagabb nemesek közül kerültek ki előfizetői. A szerkesztőknek többször fel kellett szólítaniuk az előfizetőket a havi 10 forint pontos fizetésére.⁵⁹ Talán éppen a levelek túlzottan magas ára lehetett az oka annak, hogy a példányszám, Kossuth megvallása szerint, sohasem emelkedett száz fölé. Még így is komoly anyagi biztonságot jelentett a szerkesztőpárosnak.⁶⁰ Kezdetben a Pozsonyban tartózkodó szegényebb jurátusok (25-40 fő) segítségét vette igénybe, ők tőle reméltek szerény jövedelmet. A „sokszorosító irodát” Gönczy Gedeon, majd Farkas Sándor expeditor vezette⁶¹

Ez a forma azonban túl költséges, lassú és gyakran pontatlan volt, így nem lehetett a levelek példányszámának növelésével gazdaságosabbá tenni a lapot.⁶² Ezért 1833 augusztus közepén merész elhatározással 165 forintért könyomatú sajtót vásárolt és a 69 számtól kezdve sokszorosító eljárást alkalmazott. Ezzel az eseménnyel úgy érezzük érdemes részletesebben is foglalkozni, hiszen a különböző forrásból származó információk összegyűjtése után új árnyalata bontakozik ki a Törvényhatósági Tudósításokat szerkesztő Kossuth portréjának.

A sajtó megvásárlásával túlfeszítette a húrt. A kancellária azt még eltűrte, hogy országos levelezésbe kezdett, a nyomtatott levelek már formailag is közel kerültek az újság fogalmához, melyhez természetesen hiányzott az engedély és beleütközött a sajtócenzúra szabályaiba. A kancellár szeptember 10-én jelentette az ügyet az uralkodónak és felszólította gróf Majláth Antal, zempléni főispánt, hogy informálja az újabb fejleményekről. Majláth arról számolt be, hogy Kossuthot még négy hónappal azelőtt könnyen jobb belátásra lehetett volna téríteni, hiszen akkor csupán 10-20 forint havi jövedelemmel bírt. De ekkorra már a lap anyagi helyzete lényegesen javult, az előfizetői díjakból 1000 forint folyt be, amiből 280 forintot fizettek ki az írno-

⁵⁸ Kossuth vallomása. In: KLÖM VII. 126.

⁵⁹ Kossuth és Orosz József felszólítása az Országgyűlési Tudósítások előfizetőihez. In: KLÖM VI. 363.; A Szinnyi Merse Lászlónak küldött 1834. december 4-i felszólítás 1800 pengőforint kinnlevőségről számol be. KLÖM VI. 428.

⁶⁰ Kossuth Benyovszky által benyújtott, hatodik szóváltása. In: KLÖM VII. 367.; Vizota 1927. 104.

⁶¹ Barta 184.; Sajtótörténet 62.; Kosáry: Sajtótörténet 384.

⁶² A könyomatú sajtó ügyében lásd: Kossuth vallomása. In: KLÖM VI. 107.

koknak, a nyomda megvásárlása után pedig ezt is megspórolhatták.⁶³ A Kossuth ügy ismét a legmagasabb fórumra jutott. Foglalkozott vele az államkonferencia is. Felmerült a sajtó katonai elkobzásának a gondolata, de tartva a követhelyettesek elleni törvénytelen fellépés okozta tiltakozástól (az 1567. évi XXXIX., valamint 1723. évi V. tc. értelmében *salvus conductussal*, menedéklevéllel bírtak), a kancellár javaslatára, az országgyűlés rendjéért felelős főlovászmester, gróf Zichy Ferenc felszólította a szerkesztőt a sajtó átadására. A főlovászmester 1833. október 8-i jelentésében számolt be arról, hogy Kossuth a felszólítás után, kárpótlásért cserébe beszolgáltatotta nyomdagépét.⁶⁴ A szakirodalomban olyan információ is szerepel, hogy Kossuth számára ausztriai titkári állást is felajánlottak, de ő ezt visszautasította. Ekkor választás elé állították, vagy felhagy vállalkozásával és tisztességes nyugalmat kap, vagy „gyűlölet és törvényes zaklatás”-nak lesz kitéve. Kölcsey és Weselényi nem tartózkodott Pozsonyban, Deák Ferenc pedig azt javasolta, fogadja el Zichy Ferenc ajánlatát. Ferenczy szerint Kossuth ismertette Zichyvel nyomorúságos anyagi helyzetét, melyben már-már életét is megunta, és hivatkozott arra is, hogy testvérei és anyja gyakorlatilag az ő ellátására vannak rászorulva.⁶⁵ A felkínált költségtérítést elfogadta. Másnap, október 8-án, 1041 forint 14 krajcár eddigi költségről számolt el, emellett igényt tart 3840 forint egy esztendei kiesett jövedelem pótlására is. A tárgyalás során a főlovászmester csak a nyomdagép költségeit volt hajlandó kifizetni, a vállalkozás tervezett éves bevételét azonban nem.⁶⁶ Ekkor a főlovászmester, túllépve hatáskörén, felajánlotta támogatását Kossuth számára egy országgyűlési újság engedélyeztetéséhez, valamint a felmerült további költségek fedezéséhez. Zichy október 10-i beszámolója szerint Kossuth ezen a beszélgetésen a kárpótlást és a lapindítási engedélyt egymás alternatívájaként hozta szóba. Ugyanis felajánlotta, ha megkapja a 3840 forintot, családi okokra hivatkozva elköszön előfizetőitől és hazatér megyéjébe.⁶⁷ Kossuth e kijelentéséről Majláth Antal október 9-i jelentése is beszámol. Majláth a kancellárnak kifejtette, hogy véleménye szerint célszerűbb Kossuthot eltávolítani az országgyűlésről, mint Pozsonyban felügyelet alá vonni.⁶⁸

Kossuth valószínűleg komolyan vette Zichy ajánlatait, hiszen annak ellenére elutazott, hogy tudomást szerzett arról, hogy a főlovászmesternek nem

⁶³ Majláth Antal szeptember 11-i jelentése. In: KLÖM VI. 406-407.; Vízota 1927. 110.

⁶⁴ Zichy Ferenc főlovászmester október 8-i jelentésre. In: KLÖM VI. 408-409.

⁶⁵ Ferenczy 8.

⁶⁶ KLÖM VI. 410-411.

⁶⁷ KLÖM VI. 414.

⁶⁸ Majláth Antal gróf jelentése a kancellárhoz Kossuth megnyerésének lehetőségeiről. 1833. október 9. In: KLÖM VI. 411-412.

volt megállapodásukra vonatkozó felhatalmazása. Csupán azt tartotta fontosnak hogy október 17-i levelében emlékeztesse őt megbeszélésük feltételeire: „...alázatos tisztelettel bátor vagyok., hogy én Exelentiádnak magos szavát bírván, azt magános szónak sem és nem tekintem, sem az ország nem tekintheti, mert mint királyi biztossal vala szerencsém az egész értekezést folytatni, én tehát a dolog mostani helyzetében azon szóhoz mint alázatos tisztelettel fogadott garantiámhoz ragaszkodom,... Én Exellentiádnak bölcs kegyes akarátját amennyire csak helyzetem engedi, mindenekben örömmel és mély tisztelettel kész vagyok követni, csak méltányos utat méltóztassék kegyesen mutatni.”⁶⁹

Kossuth és Zichy tárgyalása után, október 19-én ismét legmagasabb szinten foglalkoztak az ügygel. Az államértekezlet úgy döntött, hogy Kossuth megnyerése kívánatos, de az ezzel kapcsolatos lépéseket jól elő kell készíteni. Mivel Kossuth a szerkesztést végül is átadta Orosznak és az ígért lapengedélyt, vagy költségtérítést be nem várva, abban saját szavai szerint bizakodva, meghatározatlan időre visszatért Zemplén megyébe, kikerült az érdeklődési körből. A megállapodás feltételeit ejtették. Helyette a sokkal ismertebb, és a hivatalos szervek által egyébként sokkal veszélyesebbnek tartott, Orosz beszervezését kellett biztosítani, ami sikerrel is járt.⁷⁰

A 90-től 115-ig terjedő számokat Orosz szerkesztette. Orosz ráállt az udvar ajánlatára és 1833. december 8-i köriratában a Tudósítások előfizetőinek tudtára adta, hogy a következő év február elsejétől megszűnik kapcsolata Kossuthal – mivel az meghatározatlan időre elutazott – és ettől kezdve „Diaeta-közlő” címmel új lapot fog indítani. Kérte az előfizetőket, hogy jövőben az előfizetői díjakat egyedül neki címezzék.⁷¹ Az anyagilag hirtelen kellemetlen helyzetbe Kossuth sietve intézett levelet előfizetőihez, ebben csodálkozását fejezte ki Orosz döntése miatt és közölte ő tovább folytatja a tudósításokat. Nem lehet véletlen, hogy éppen ebben a levélben jelentette be, hogy a havi előfizetési díjat 10 forintról nyolcra mérsékelte. A levelében szólt a bizonytalan ideig tartó hazautazásáról is: „én nem bizonytalan időre, hanem jövet-menet legfeljebb 3 hónapra rándultam haza s felmenetelem

⁶⁹ Kossuth október 17-i levele Zichy Ferencnek. In: KLÖM VI. 413–415.

⁷⁰ KLÖM. VI. 415.; Orosz Józsefnek, 1837 júliusától 1845-ig jelentette meg Pozsonyban a Hírnök c. lapot, ennek 1838 elejétől Századunk címmel melléklapja is megjelent. Orosz célja a lappal a kialakuló liberális ellenzék megosztása volt, bár óvakodott nyíltan vállalni kormánypártiságát, a kortársak a számára ez nyilvánvaló volt. Oroszt egészen 1848-ig a Polizeihofstelle fizette, az enyhébb cenzori elbánásban részesülő lapja pedig évente több ezer forintos támogatást kapott. KLÖM VII. 357. 51. lábjegyzet. A sajtóüggyel részletesebben lásd: Barta 234.; Hentaller 13.; Hegyaljai Kiss 62–63.; Kosáry : Sajtótörténet 386–387.

⁷¹ KLÖM VI. 417–418.

ideje nem határozatlan, mert kevés napok alatt Posonban leszek."⁷² A két szerkesztő egymás közötti nyilvános vitáját Kossuth 1834. február 1-i levele zárta, melyben közölte, hogy visszatérve Pozsonyba átvette az irányítást.⁷³

Kossuth hazautazásával kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a történetírás ezideig nem közölt egyértelmű magyarázatot az esetre. A Kossuthtól származó indoklással, két dolgot tehetünk, vagy követjük a szakirodalom hagyományait és elfogadjuk az általa kínált magyarázatot, vagy felvetjük annak lehetőségét, hogy a főlovaszmester elérte célját. Sikerült megegyeznie Kossuthal, aki inkább vállalta a visszavonulást, mint a konfrontációt, azonban a megígért/remélt éves kárpótlási összeget nem kapta meg, emellett Orosz megpróbálta monopolizálni az akkor egyedül általa szerkesztett lap jövedelmét. Ebben a szituációban nem maradt más számára, mint visszatérni Pozsonyba és megkísérelni újra visszakapcsolódni az elhagyott vállalkozásba.

Az újraindult Tudósítások ismét komoly politikai visszhangot keltettek. 1834. november 13-jelentésében a kancellár ismét fontosnak érezte, hogy Kossuth lapja ügyében az uralkodóhoz forduljon. Felterjesztésében az javasolta, hogy kobozzák el a november 10-számot, hiszen ebben a szerkesztő részletesen tudósított az örökváltság ügyében tartott szavazásról, lelkesen számolt be az eseményről, és több számon át egymás után közölte az ellenzéki szónokok beszédeit. A pozsonyi postaigazgatóságot felszólították, hogy a leveleket addig ne továbbítsa, míg a Kancellária azok tartalmát titokban át nem vizsgálja.⁷⁴ Egyes információk szerint a megrendelő megyék ezt úgy játszották ki, hogy a postát megkerülve lovas hajdúkkal közvetlenül ők szállították a leveleket.⁷⁵ Erre azonban primer bizonyítékot nem találtunk.

Az Országgyűlési Tudósítások berekesztése

Kossuth tehát a kapott lehetőséget, minden vélelmezett megbicsaklása ellenére, megfelelően használta ki. Sikerült magát az ismert ellenzéki személyiségek közé emelnie. Emellett újra megszerezte azt a bizalmat, melynek hiánya majdnem politikai, szakmai karrierjének bukását okozta. Az országgyűlés hónapjai alatt rendkívüli kitartásról, céltudatosságról tett tanúbizonyosságot és ezzel a kortársai és az utókor elismerést is kivívta. Az 1836. május 2-i utolsó kerületi ülést elnöke, Kajdacsy Antal, Baranya megye követe a

⁷² Kossuth körlevele az Országgyűlési Tudósítások előfizetőihez. KLÖM VI. 418–419.

⁷³ Kossuth körlevele az Országgyűlési Tudósítások előfizetőihez. KLÖM VI. 420.

⁷⁴ KLÖM VI. 423–425.

⁷⁵ Ferenczy 8.; Gracza 19.

következő szavakkal méltatta emlékbeszédében Kossuthot: „Ugyanaz alkalommal nyilvánítani kötelességünk a Te[kinte]tes RR köszönetét azon érdemes férfinak is, (e meg nem érdemlett czim kíséretében sziveskedék Elnök ur e lapok szerkesztője nevét említeni,) ki nem tekintve az ádász irigység s bosszuálló hatalom ellene szegzett, nyilait, hazánkna ama közóhajtását, a nyilvánosságot férfias állandósággal lehetőségig terjesztvén, az előítéleteken olly ösvényt tört, mellyet a haladó idő kettőztetett sebességgel fog tágitani, de az önkényes hatalom már többé elzárni nem képes. És ez törekedésnek legszebb jutalma.”⁷⁶ A szerkesztő nem csak a rendek, hanem a kormány figyelmét is kivívta, hiszen a titkosrendőri jelentés is úgy emlékezett meg róla, mint a kormány legnagyobb ellenségeinek egyike.⁷⁷ Komoly elismerés ez egy néhány éve szinte teljesen ismeretlen vidéki „fiatalember” számára.

Kossuth ebben, az utolsó tényleges ülésről beszámoló tudósításában a következőképpen fejezte be munkáját: „És ime zárvák az ország teremének ajtai, s az ország szava az országban – elnémult. Leléptem én is a helyről, mellynek 41 hónapok alatt megkóstoltgattam rózsáját, megizzadtam vas pályáját. Név, ismeret s pártfogás nélkül jöttem Pozsonyba, porszemként elveszve a fövény tengerében, én olly semmi annyi jelesek között: nem hozva semmit egyebet magammal, mint tiszta honszeretetet, erős akaratot, s meleg érzetet a tennivalók szüksége felől. Így nyujtottam ki reszkető kezemet egy kis gyenge pislogó mécset gyujtani, melly a távolság titkainak homályán keresztül egy-két jóbarátimnak egy-két szikra világot nyujtana. De annyi nemes barátságra, annyi gyámolító szivességre, annyi kegyes bizodalomra találtam váratlanul, reménytelenül, hogy a pislogó mécs egy kis szövétneké változék. Köszönet érte, meleg forró köszönet. Én igen is érzem hibáimat, fogyatkozásimat, gyakran ütöttem véresre homlokom, a töretlen ösvény göröngyein bukdácsolva, de hazám szent nevére esküszöm, lelkemet ekétes harczból tisztán hoztam ki. E kijelentéssel önmagamban az embernek tartozom; s csak az az egy szomorít, csak az volna képes a sors ellen zugolódásra indítani, hogy minek adott ily erős akaratot keblembé jót tenni a hazának, az emberiségnek, ha kört, tehetséget, erőt hozzá nem adott. Azonban a kör nem tőlünk függ; de tőlünk abban mindent tenni, amit tehetünk. Erre esküszöm én, és ezen esküben legyenek búcsú szavaim. De nem, én nem bucsuzom. Személyemben nem, mert legyen szabad reménlenem, hogy ügyvédi pályámon, mellyet többé nem Zemplénben, hanem Pesten, az ország főtörvény-székei előtt folytatandok, találkozni fogok egy részével azon bizodalomnak.

⁷⁶ KLÖM V. 685.

⁷⁷ Barta 35.

*mellyet ekkorig tapasztalnom olly édes volt. Tudósításim képében nem, mert ezek lenni meg nem szűnnek, miről külön teszem jelentésemet.*⁷⁸

Kossuth tehát már ekkor kész tervel rendelkezett a tudósítások folytatásáról, az itt jelzett újabb vállalkozás előfizetői felhívását 1836. május 15-i levelében küldte szét.⁷⁹ A magánszemélyek, megyék sorra jelentkeztek előfizetői szándékukat. Az Országgyűlési Tudósításokkal tehát Kossuth valós igényre válaszolt. Megélhetést biztosító közönséggel rendelkezett. Az országgyűlés alatt szerzett személyes ismeretségek megfelelő bázist biztosítottak tervei kivitelezéséhez.⁸⁰ Az újabb levelezés leállításának ügyét személyesen József nádor vette kezébe. Ez azonban már az udvar és az ellenzék következő összecsapásának a részét képezi és így túlmutat tanulmányunk határain.

⁷⁸ KLÖM V. 686–687.

⁷⁹ KLÖM VI. 461–465.

⁸⁰ A Kossuthnak címzett leveleket ismerteti: Hentaller 15-36.; Kossuth így nyilatkozott erről: „Voltak, kik írva és szóval tudatták velem, hogy tudósításaim a gondolkozás tisztítására, ..., sokat tettek légyen; s ezen meggyőződésben, amint az országgyűlés vége közelgetett, úgy barátságos beszélgetési körben gyakoribb volt a sajnálkozás, hogy tudósításim megszűnnek, gyakoribb az óhajtás, hogy meg ne szűnjenek. így született – magam sem tudom – az én agyamban-e vagy máséban a gondolat, tudósításimat folytatni, s tárgyul az országgyűlésiekkel hasonló alkotmányos nyilvánosságú megyei közgyűlések történeteit választani. A gondolat közbeszédben közhelyeslést nyert, s nekem férfiúi s becsületbéli kötelességemmé lön, le nem szállani azon pályáról, mellyen érdemem feletti bizodalomra s kegyességre találtam.” Kossuth vallomása. In: KLÖM VII. 112.